Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 22 czerwca 2023 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych – Dyrektywa 2012/13/UE – Artykuły 3 i 4 – Obowiązek niezwłocznego poinformowania przez właściwe organy podejrzanych i oskarżonych o przysługującym im prawie do odmowy składania wyjaśnień – Artykuł 8 ust. 2 – Prawo do powołania się na naruszenie tego obowiązku – Przepisy krajowe zakazujące sądowi karnemu rozpoznającemu sprawę co do istoty uwzględnienia z urzędu takiego naruszenia – Artykuły 47 i 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej

W sprawie C-660/21

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez tribunal correctionnel de Villefranche-sur-Saône (sąd karny w Villefranche-sur-Saône, Francja) postanowieniem z dnia 26 października 2021 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 29 października 2021 r., w postępowaniu karnym:

Procureur de la République

przeciwko

K.B.,

F.S.,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes, L. Bay Larsen, wiceprezes, A. Arabadjiev, C. Lycourgos, E. Regan, M. Safjan (sprawozdawca), P. G. Xuereb, L. S. Rossi, D. Gratsias i M. L. Arastey Sahún, prezesi izb, S. Rodin, F. Biltgen, N. Piçarra, I. Ziemele i J. Passer, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Pikamäe,

sekretarz: S. Beer, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 20 września 2022 r.,

* Język postępowania: francuski.

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu K.B. – C. Lallich i B. Thellier de Poncheville, avocats,

– w imieniu F.S. – B. Thellier de Poncheville i S. Windey, avocats,

– w imieniu rządu francuskiego – A. Daniel i A.-L. Desjonquères, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Irlandii – M. Browne, Chief State Solicitor, A. Joyce, M. Lane i J. Quaney, w charakterze pełnomocników, których wspierali R. Farrell, SC, D. Fennelly, BL, i P. Gallagher, SC,

– w imieniu Komisji Europejskiej – A. Azéma i M. Wasmeier, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 26 stycznia 2023 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 i 4 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz.U. 2012, L 142, s. 1), art. 7 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.U. 2016, L 65, s. 1), a także art. 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”).

2 Wniosek ten został złożony w ramach postępowania karnego wszczętego przeciwko K.B. i F.S. w związku z przestępstwami kradzieży paliwa.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 2012/13

3 Motywy 3, 4, 10, 14, 19 i 36 dyrektywy 2012/13 mają następujące brzmienie:

„(3) Wdrożenie zasady wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych zakłada, że państwa członkowskie mają wzajemne zaufanie do swoich systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Zakres wzajemnego uznawania w znacznym stopniu zależy od szeregu czynników, w tym mechanizmów mających na celu zagwarantowanie praw osób podejrzanych lub oskarżonych oraz wspólnych minimalnych norm niezbędnych dla ułatwienia stosowania zasady wzajemnego uznawania.

(4) Wzajemne uznawanie orzeczeń w sprawach karnych może skutecznie funkcjonować jedynie w duchu zaufania, gdy nie tylko organy sądowe, ale wszyscy uczestnicy procesu karnego traktują decyzje organów sądowych innego państwa członkowskiego jako równoważne ze swoimi własnymi, co wymaga nie tylko zaufania do tego, że przepisy innego państwa członkowskiego są odpowiednie, ale także zaufania co do ich prawidłowego stosowania.

[…]

(10) Wspólne normy minimalne powinny doprowadzić do zwiększonego zaufania do systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych wszystkich państw członkowskich, co z kolei powinno doprowadzić do skuteczniejszej współpracy sądowej opartej na wzajemnym zaufaniu. Takie wspólne normy minimalne powinny zostać ustanowione w dziedzinie informacji w postępowaniu karnym.

[…]

(14) Niniejsza dyrektywa […] [u]stanawia […] – z myślą o zwiększeniu wzajemnego zaufania między państwami członkowskimi – wspólne normy minimalne, które mają być stosowane w odniesieniu do informowania osób podejrzanych i oskarżonych o popełnienie przestępstwa o prawach i o zarzutach. Niniejsza dyrektywa opiera się na prawach określonych w [k]arcie, a w szczególności jej art. 6, 47 i 48, oraz na art. 5 i 6 [europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r.] zgodnie z wykładnią Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. […]

[…]

(19) Właściwe organy powinny niezwłocznie poinformować osoby podejrzane lub oskarżone o tych prawach, stosowanych zgodnie z prawem krajowym, które są istotne dla zagwarantowania rzetelnego postępowania, ustnie albo pisemnie, tak jak przewiduje to niniejsza dyrektywa. W celu umożliwienia w praktyce skutecznego wykonywania tych praw informacji należy udzielić niezwłocznie w toku postępowania, a najpóźniej przed pierwszym oficjalnym przesłuchaniem osoby podejrzanej lub oskarżonej przez policję lub przez inny właściwy organ.

[…]

(36) Osoby podejrzane lub oskarżone lub ich obrońcy powinni mieć prawo do zakwestionowania, zgodnie z prawem krajowym, braku lub odmowy udzielenia informacji lub ujawnienia niektórych materiałów sprawy przez właściwe organy zgodnie z niniejszą dyrektywą. Prawo to nie pociąga za sobą obowiązku zapewnienia przez państwa członkowskie szczególnych procedur odwoławczych, odrębnego mechanizmu lub procedury wnoszenia skarg, za pomocą których można zakwestionować taki brak lub odmowę”.

4 Artykuł 3 tej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do informacji o prawach”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby osobom podejrzanym lub oskarżonym niezwłocznie udzielano informacji dotyczących przynajmniej poniższych praw procesowych, stosowanych zgodnie z prawem krajowym, aby umożliwić skuteczne wykonywanie tych praw:

a) prawo dostępu do obrońcy;

b) wszelkie uprawnienia do bezpłatnej porady prawnej i warunki jej uzyskania;

c) prawo do informacji dotyczących oskarżenia, zgodnie z art. 6;

d) prawo do tłumaczenia ustnego i pisemnego;

e) prawo do odmowy składania wyjaśnień.

2. Państwa członkowskie zapewniają, aby informacje określone w ust. 1 zostały udzielone ustnie lub pisemnie, w prostym i przystępnym języku, z uwzględnieniem wszelkich szczególnych potrzeb osób podejrzanych lub oskarżonych, wymagających szczególnego traktowania”.

5 Artykuł 4 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Pouczenie o prawach w przypadku zatrzymania”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby osoby podejrzane lub oskarżone, które zostały zatrzymane lub aresztowane, otrzymały niezwłocznie pisemne pouczenie o prawach. Umożliwia się im zapoznanie się z pouczeniem o prawach oraz zatrzymanie go w swoim posiadaniu przez cały okres, w którym pozostają pozbawione wolności.

2. Oprócz informacji określonych w art. 3, pouczenie o prawach, o którym mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, zawiera informacje o następujących prawach stosowanych zgodnie z prawem krajowym:

a) prawo dostępu do materiałów sprawy;

b) prawo do poinformowania władz konsularnych oraz jednej osoby;

c) prawo dostępu do pilnej pomocy medycznej; oraz

d) maksymalna liczba godzin lub dni, podczas których osoba podejrzana lub oskarżona może być pozbawiona wolności, zanim zostanie postawiona przed organem sądowym.

3. Pouczenie o prawach zawiera również podstawowe informacje o wszelkich dostępnych na mocy prawa krajowego możliwościach: zakwestionowania zgodności z prawem aresztowania, oceny zasadności decyzji o aresztowaniu lub złożenia wniosku o zwolnienie tymczasowe.

4. Pouczenie o prawach sporządza się w prostym i przystępnym języku. Załącznik I zawiera orientacyjny wzór takiego pouczenia o prawach.

5. Państwa członkowskie zapewniają, aby osoby podejrzane lub oskarżone otrzymały pouczenie o prawach napisane w języku dla nich zrozumiałym. W przypadku gdy pouczenie o prawach nie

jest dostępne w odpowiednim języku, osoby podejrzane lub oskarżone są informowane o przysługujących im prawach ustnie w języku dla nich zrozumiałym. Następnie przekazuje się im bez nieuzasadnionej zwłoki pouczenie o prawach w języku dla nich zrozumiałym".

6 Artykuł 8 tej dyrektywy, zatytułowany „Weryfikacja i środki ochrony prawnej", ma następujące brzmienie:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, aby udzielenie informacji osobom podejrzanym lub oskarżonym zgodnie z art. 3–6 zostało odnotowane przy użyciu procedur rejestracji określonych w prawie danego państwa członkowskiego.

2. Państwa członkowskie zapewniają, aby osoby podejrzane lub oskarżone lub ich obrońcy mieli prawo zakwestionowania, zgodnie z procedurami przewidzianymi w prawie krajowym, braku lub odmowy udzielenia przez właściwe organy informacji zgodnie z niniejszą dyrektywą".

Dyrektywa 2013/48

7 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U. 2013, L 294, s. 1), zawiera art. 3, zatytułowany „Prawo dostępu do adwokata w postępowaniu karnym", który w ust. 1 stanowi:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzani i oskarżeni mieli prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony".

8 Artykuł 9 tej dyrektywy, zatytułowany „Zrzeczenie się praw", ma następujące brzmienie:

„1. Bez uszczerbku dla prawa krajowego nakładającego wymóg obowiązkowej obecności lub pomocy adwokata państwa członkowskie w odniesieniu do każdego zrzeczenia się prawa, o którym mowa w art. 3 i 10, zapewniają, aby:

a) podejrzanemu lub oskarżonemu udzielono ustnie lub pisemnie jasnych i wystarczających informacji w prostym i zrozumiałym języku na temat treści danego prawa i możliwych konsekwencji zrzeczenia się go; oraz

b) zrzeczenie się praw dokonane zostało w sposób dobrowolny i jednoznaczny.

2. Zrzeczenie się praw, którego można dokonać pisemnie lub ustnie, jak również okoliczności, w których zrzeczenie nastąpiło, odnotowuje się, wykorzystując procedurę protokołowania, zgodnie z prawem danego państwa członkowskiego.

3. Państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzani lub oskarżeni mogli odwołać zrzeczenie się praw na każdym etapie postępowania karnego, a także zapewniają, aby zostali oni poinformowani o tej możliwości. Takie odwołanie staje się skuteczne z chwilą jego dokonania".

Dyrektywa 2016/343

9 Artykuł 7 dyrektywy 2016/343, zatytułowany „Prawo do nieskładania wyjaśnień i prawo do nieobciążania samego siebie", stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewniają podejrzanym i oskarżonym prawo do nieskładania wyjaśnień w związku z czynem zabronionym, o którego popełnienie są podejrzani lub oskarżeni.

2. Państwa członkowskie zapewniają podejrzanym i oskarżonym prawo do nieobciążania samego siebie.

3. Korzystanie z prawa do nieobciążania samego siebie nie stanowi przeszkody dla gromadzenia przez właściwe organy materiału dowodowego, który można zgodnie z prawem uzyskać przy zastosowaniu przewidzianych prawem środków przymusu i który istnieje niezależnie od woli podejrzanych lub oskarżonych.

4. Państwa członkowskie mogą umożliwić swoim organom sądowym uwzględnienie, przy orzekaniu, gotowości podejrzanych i oskarżonych do współpracy.

5. Korzystania przez podejrzanych i oskarżonych z prawa do nieskładania wyjaśnień i z prawa do nieobciążania samego siebie nie wykorzystuje się przeciwko nim i nie uznaje za dowód popełnienia danego czynu zabronionego.

6. Niniejszy artykuł nie stanowi przeszkody dla postanowienia przez państwa członkowskie, że w przypadku czynów zabronionych mniejszej wagi postępowania lub niektóre ich etapy mogą być prowadzone pisemnie lub bez wysłuchania podejrzanego lub oskarżonego przez właściwe organy w odniesieniu do danego czynu zabronionego, pod warunkiem że jest to zgodne z prawem do rzetelnego procesu sądowego".

Prawo francuskie

10 Artykuł 53 akapit pierwszy code de procédure pénale (kodeksu postępowania karnego) stanowi:

„Za wykryte na gorącym uczynku zbrodnię lub występek uważa się zbrodnię lub występek wykryte w momencie ich popełniania lub tuż po ich popełnieniu. Zbrodnia lub występek wykryte na gorącym uczynku zachodzą również wtedy, gdy w wyniku pościgu prowadzonego w czasie następującym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa stwierdza się, że osoba podejrzana jest w posiadaniu przedmiotów pozwalających sądzić, że uczestniczyła ona w popełnieniu danej zbrodni lub występku, lub znaleźć można na niej ślady lub poszlaki pozwalające sądzić, że uczestniczyła ona w popełnieniu danej zbrodni lub występku".

11 Artykuł 63-1 tego kodeksu ma następujące brzmienie:

„Każda osoba zatrzymana w areszcie policyjnym jest niezwłocznie informowana przez oficera policji kryminalnej lub, pod jego nadzorem, przez funkcjonariusza policji kryminalnej, w zrozumiałym dla niej języku, w razie potrzeby na formularzu przewidzianym w trzynastym akapicie:

1) o zatrzymaniu policyjnym oraz o czasie jego trwania i ewentualnym jego przedłużeniu lub jego przedłużeniach;

2) o przyjętych kwalifikacji, dacie i miejscu czynu zabronionego, o którego popełnienie lub usiłowanie popełnienia dana osoba jest podejrzewana, a także o względach wymienionych w art. 62-2 pkt 1–6 uzasadniających zastosowanie zatrzymania policyjnego;

3) o przysługujących jej:

– prawie do zawiadomienia osoby bliskiej i swojego pracodawcy, jak również – w przypadku osoby posiadającej obywatelstwo innego państwa – organów konsularnych państwa, którego jest obywatelem, oraz, w stosownych przypadkach, do kontaktu z nimi zgodnie z art. 63-2;

– prawie do skorzystania z pomocy medycznej zgodnie z art. 63-3;

– prawie do skorzystania z pomocy adwokata zgodnie z artykułami od 63-3 pkt 1 do 63-4 pkt 3;

– w razie potrzeby – prawie do korzystania z pomocy tłumacza ustnego;

– prawie do zapoznania się, w możliwie najkrótszym terminie oraz najpóźniej przed ewentualnym przedłużeniem zatrzymania, z dokumentami, o których mowa w art. 63-4 pkt 1;

– prawie do przedstawienia uwag prokuratorowi lub, w stosownych przypadkach, juge des libertés et de la détention (sądowi ds. swobód i zatrzymań), jeżeli wspomniany sąd rozstrzyga o ewentualnym przedłużeniu zatrzymania policyjnego, zmierzających do zakończenia stosowania tego środka. Jeżeli osoba nie jest obecna przed sądem, może ustnie wnieść swoje uwagi do protokołu z przesłuchania, który zostanie przekazany sądowi przed wydaniem orzeczenia w przedmiocie przedłużenia stosowania tego środka;

– prawie, w czasie przesłuchania, po ujawnieniu swojej tożsamości, do składania oświadczeń, udzielania odpowiedzi na zadawane pytania lub do zachowania milczenia.

[…]

Wzmianka o informacji przekazanej na podstawie niniejszego artykułu zostaje umieszczona w protokole z przebiegu zatrzymania policyjnego i podpisana przez osobę zatrzymaną. Odmowę złożenia podpisu należy odnotować.

Na podstawie art. 803-6 dokument wskazujący powyższe uprawnienia jest doręczany osobie przy powiadomieniu o jej zatrzymaniu policyjnym”.

12 Zgodnie z art. 63-4 pkt 1 wspomnianego kodeksu:

„Adwokat może na swój wniosek zapoznać się z protokołem sporządzonym na podstawie przedostatniego akapitu art. 63-1, w którym stwierdza się powiadomienie o zatrzymaniu i związanych z nim prawach, zaświadczeniem lekarskim sporządzonym na podstawie art. 63-3 oraz z protokołami przesłuchania osoby, którą reprezentuje. Nie może on żądać ani sporządzić ich kopii. Może on jednak sporządzać notatki.

Osoba zatrzymana może również zapoznać się z dokumentami, o których mowa w akapicie pierwszym niniejszego artykułu, lub z ich kopią”.

13 Artykuł 73 tego kodeksu stanowi:

„W przypadku ujęcia na gorącym uczynku sprawcy zbrodni lub występku podlegających karze pozbawienia wolności, każda osoba ma prawo do ujęcia sprawcy i doprowadzenia go do najbliższego oficera policji kryminalnej.

Jeżeli dana osoba stawiła się przed oficerem policji kryminalnej, jej zatrzymanie, jeżeli spełnione są przesłanki zastosowania tego środka przewidziane w niniejszym kodeksie, nie jest obowiązkowe, gdy nie jest ona zobowiązana do pozostawania pod przymusem do dyspozycji śledczych i została poinformowana, że może w każdej chwili opuścić pomieszczenia policji lub żandarmerii. Niniejszy akapit nie ma jednak zastosowania, jeżeli dana osoba została przekazana, pod przymusem przez służby publiczne, oficerowi policji kryminalnej".

14 Artykuł 385 akapity pierwszy i szósty kodeksu postępowania karnego stanowi:

„Sąd karny jest uprawniony do stwierdzenia nieważności przekazanego mu postępowania, z wyjątkiem sytuacji, gdy sprawę przekazuje mu sędzia śledczy lub izba śledcza.

[…]

W każdym przypadku zarzuty dotyczące nieważności należy przedstawić przed podjęciem jakiejkolwiek obrony co do istoty".

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

15 Wieczorem w dniu 22 marca 2021 r. K.B. i F.S. zostali zatrzymani przez funkcjonariuszy policji ze względu na ich podejrzaną obecność na parkingu jednego z przedsiębiorstw. Funkcjonariusze zauważyli, że zbiornik zaparkowanego na tym parkingu samochodu ciężarowego był otwarty, a w pobliżu znajdowały się kanistry na paliwo. O godz. 22.25 funkcjonariusze ci zatrzymali K.B. i F.S., którzy usiłowali się ukryć, założyli im kajdanki i niezwłocznie wszczęli dochodzenie w sprawie kradzieży paliwa, zgodnie z art. 53 akapit pierwszy kodeksu postępowania karnego.

16 Po przesłuchaniu K.B. i F.S., jednakże bez powiadomienia ich o prawach przewidzianych w art. 63-1 kodeksu postępowania karnego, funkcjonariusze policji zawiadomili oficera policji kryminalnej, który zażądał natychmiastowego doprowadzenia dwóch podejrzanych w celu ich zatrzymania, zgodnie z art. 73 in fine kodeksu postępowania karnego.

17 Nie wiedząc o tej instrukcji, funkcjonariusze policji kryminalnej zwrócili się do innego oficera policji kryminalnej, który stawił się na miejscu o godz. 22.40 i – zamiast zatrzymać obu podejrzanych, pouczyć ich o wspomnianych prawach i poinformować procureur de la République (prokuratora Republiki) zgodnie z wymogami prawa francuskiego – przeprowadził przeszukanie pojazdu tych osób. Podczas tego przeszukania pojazdu znaleziono dowody obciążające, takie jak nakrętki, lejek i pompkę elektryczną. Oficer zadał K.B. i F.S. pytania, na które udzielili oni odpowiedzi.

18 O godz. 22.50 prokurator Republiki został zawiadomiony o zatrzymaniu F.S i K.B., którzy zostali powiadomieni o przysługujących im prawach, odpowiednio, o godz. 23.00 i 23.06, w tym o prawie do odmowy składania wyjaśnień.

19 Rozpatrując co do istoty sprawę karną wszczętą przeciwko K.B. i F.S. w związku z przestępstwami kradzieży paliwa, tribunal correctionnel de Villefranche-sur-Saône (sąd karny w Villefranche-sur-Saône, Francja), będący sądem odsyłającym, stwierdził, że w niniejszym wypadku przeprowadzono czynności dochodzenia i odebrano wyjaśnienia samoobciążające przed poinformowaniem K.B. i F.S. o ich prawach – z naruszeniem art. 63-1 kodeksu postępowania karnego, który transponuje art. 3 i 4 dyrektywy 2012/13. Biorąc pod uwagę spóźniony charakter ich zatrzymania w areszcie policyjnym, opinię prokuratora Republiki, a także sposób pouczenia o przysługujących im prawach, w szczególności o prawie do odmowy składania wyjaśnień, sąd odsyłający jest zdania, że naruszono prawo do nieobciążania samego siebie. W tych okolicznościach, zgodnie z orzecznictwem Cour de cassation (sądu kasacyjnego, Francja), należy co do zasady stwierdzić nieważność przeszukania pojazdu, zatrzymania podejrzanych i wszystkich wynikających z nich czynności.

20 W tym kontekście z akt sprawy, jakimi dysponuje Trybunał, wynika, że zgodnie z art. 385 kodeksu postępowania karnego zarzuty nieważności postępowania, takie jak naruszenie przewidzianego w art. 63-1 tego kodeksu obowiązku poinformowania danej osoby o prawie do odmowy składania wyjaśnień w chwili jej zatrzymania, muszą zostać podniesione przez zainteresowaną osobę lub jej adwokata przed podjęciem jakiejkolwiek obrony co do istoty. Z akt tych wynika również, że K.B. i F.S. byli wspierani przez adwokata, który jednak, podobnie jak K.B. i F.S., nie podniósł, przed podjęciem obrony co do istoty, zarzutu nieważności w rozumieniu art. 385 wspomnianego kodeksu, opartego na naruszeniu tego obowiązku.

21 Ponadto sąd odsyłający wskazuje, że Cour de cassation (sąd kasacyjny) dokonał wykładni art. 385 kodeksu postępowania karnego w ten sposób, że zakazuje on sądom orzekającym co do istoty uwzględnienia z urzędu nieważności postępowania – z wyjątkiem nieważności wynikającej z braku ich właściwości – jeżeli oskarżony, który ma prawo do korzystania z pomocy obrońcy podczas jego stawiennictwa lub reprezentowania przed sądem orzekającym, może powołać się na taką nieważność przed wszelką obroną co do istoty, przy czym oskarżony ten ma ponadto taką samą możliwość w postępowaniu odwoławczym, jeżeli nie stawił się lub nie był reprezentowany w pierwszej instancji. W związku z tym interpretowany w ten sposób art. 385 kodeksu postępowania karnego zakazuje sądowi odsyłającemu uwzględnienia z urzędu naruszenia obowiązku, o którym mowa w poprzednim punkcie niniejszego wyroku.

22 W tym kontekście sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy nałożony na niego w art. 385 wspomnianego kodeksu zakaz uwzględniania z urzędu naruszenia obowiązku przewidzianego w prawie Unii, takiego jak przewidziany w art. 3 i 4 dyrektywy 2012/13 obowiązek niezwłocznego poinformowania podejrzanych i oskarżonych o ich prawie do odmowy składania wyjaśnień, jest zgodny z tym prawem.

23 W tym względzie przypomina on, że stosowanie z urzędu prawa Unii przez sąd krajowy jest objęte, w braku przepisów tego prawa w dziedzinie proceduralnej, autonomią proceduralną państw członkowskich, w granicach wyznaczonych przez zasady równoważności i skuteczności. Otóż w wyroku z dnia 14 grudnia 1995 r., Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437), Trybunał orzekł, że prawo Unii stoi na przeszkodzie stosowaniu krajowego przepisu proceduralnego, który zabrania sądowi krajowemu rozpatrującemu sprawę w ramach swojej właściwości dokonywania z urzędu oceny zgodności aktu prawa krajowego z przepisem Unii, jeżeli ten ostatni nie został powołany przez jednostkę w określonym terminie.

24 Ponadto sąd odsyłający powołuje się na orzecznictwo Trybunału w dziedzinie nieuczciwych warunków umownych, w którym Trybunał stwierdził istnienie obowiązku zbadania z urzędu przez sąd krajowy naruszenia niektórych przepisów dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29), ponieważ takie badanie umożliwia osiągnięcie rezultatów przewidzianych w tej dyrektywie. Orzecznictwo to uznaje status sądu krajowego jako organu państwa członkowskiego i związany z tym obowiązek pełnoprawnego uczestnika procesu transpozycji dyrektyw w szczególnym kontekście charakteryzującym się podrzędnością jednej ze stron postępowania. To rozumowanie dotyczące konsumenta można zastosować w stosunku do oskarżonego w sprawach karnych, tym bardziej że ten ostatni nie zawsze korzysta z pomocy adwokata w dochodzeniu swoich praw.

25 W tych okolicznościach tribunal correctionnel de Villefranche-sur-Saône (sąd karny w Villefranche-sur-Saône) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 3 (»Prawo do informacji o prawach«) i art. 4 (»Pouczenie o prawach w przypadku zatrzymania«) [dyrektywy 2012/13] oraz art. 7 (»Prawo do nieskładania wyjaśnień«) [dyrektywy 2016/343], w związku z art. 48 (»Domniemanie niewinności i prawo do obrony«) karty […] należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie nałożonemu na sąd krajowy zakazowi uwzględnienia z urzędu naruszenia prawa do obrony gwarantowanego przez wspomniane dyrektywy, a w szczególności nałożonemu na ten sąd zakazowi uwzględnienia z urzędu, w celu stwierdzenia nieważności postępowania, braku pouczenia o prawie do zachowania milczenia podczas zatrzymania lub zbyt późnego pouczenia o prawie do zachowania milczenia?”.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

26 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. Mając to na uwadze, Trybunał powinien w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytania. Ponadto Trybunał może wziąć pod rozwagę przepisy prawa Unii, na które sąd krajowy nie powołał się w swoich pytaniach prejudycjalnych (wyrok z dnia 15 lipca 2021 r., Ministrstvo za obrambo, C-742/19, EU:C:2021:597, pkt 31).

27 Okoliczność, iż sąd krajowy powołał się formalnie w pytaniu prejudycjalnym na określone przepisy prawa Unii, nie stoi bowiem na przeszkodzie temu, by Trybunał przekazał temu sądowi wszelkie wskazówki dotyczące wykładni, które mogą być mu pomocne w rozstrzygnięciu rozpatrywanej przez niego sprawy, niezależnie od tego, czy sąd krajowy powołał się na nie w treści pytań. W tym względzie do Trybunału należy wyprowadzenie z całości informacji przedstawionych przez sąd krajowy, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, elementów prawa Unii, które wymagają wykładni w świetle przedmiotu sporu [wyrok z dnia 22 grudnia 2022 r., Ministre de la Transition écologique i Premier ministre (Odpowiedzialność państwa za zanieczyszczenie powietrza), C-61/21, EU:C:2022:1015, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo].

28 W niniejszej sprawie należy zauważyć, po pierwsze, że pytanie prejudycjalne dotyczy między innymi art. 7 dyrektywy 2016/343, który stanowi w ust. 1, że państwa członkowskie zapewniają podejrzanym i oskarżonym prawo do nieskładania wyjaśnień w związku z czynem zabronionym, o którego popełnienie są podejrzani lub oskarżeni.

29 Należy jednak zauważyć, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym został złożony w kontekście, w którym informacje dotyczące prawa do odmowy składania wyjaśnień zostały przekazane zainteresowanym osobom z opóźnieniem, ponieważ – jak wynika z pkt 16–19 niniejszego wyroku – funkcjonariusze i oficer policji kryminalnej zadali pytania tym osobom i zebrali ich samoobciążające wypowiedzi, zanim przekazano tym osobom te informacje. Wniosek ten dotyczy zatem konsekwencji, jakie sąd rozpoznający sprawę co do istoty powinien w danym wypadku wyciągnąć z opóźnienia w przekazaniu wspomnianych informacji, gdy osoby te lub ich obrońca nie powołali się na to opóźnienie w terminie określonym w prawie danego państwa członkowskiego. Tymczasem spoczywający na właściwych organach obowiązek niezwłocznego udzielenia podejrzanym lub oskarżonym informacji i pouczenia o prawach dotyczących, w szczególności, prawa do odmowy składania wyjaśnień, a także spoczywający na państwach członkowskich obowiązek zapewnienia możliwości zakwestionowania braku lub odmowy udzielenia takich informacji lub pouczeń, są szczegółowo uregulowane w dyrektywie 2012/13, w szczególności, co się tyczy pierwszego obowiązku – w jej art. 3 i 4, oraz, co się tyczy drugiego obowiązku – w jej art. 8 ust. 2. W związku z tym, jak zauważył w istocie rzecznik generalny w pkt 31–35 opinii, na pytanie prejudycjalne należy odpowiedzieć wyłącznie w świetle tej dyrektywy.

30 Po drugie, z motywu 14 dyrektywy 2012/13 wynika, że opiera się ona na prawach wymienionych w szczególności w art. 47 i 48 karty i ma na celu realizację tych praw w odniesieniu do podejrzanych lub oskarżonych w ramach postępowania karnego (zob. podobnie wyrok z dnia 19 września 2019 r., Rayonna prokuratura Lom, C-467/18, EU:C:2019:765, pkt 37).

31 Tymczasem, o ile pytanie prejudycjalne odnosi się wyłącznie do art. 48 karty, dotyczącego domniemania niewinności i prawa do obrony, o tyle należy przypomnieć, że Trybunał orzekł już, że prawo do odmowy składania wyjaśnień jest zagwarantowane nie tylko na mocy tego artykułu, lecz również na mocy art. 47 akapit drugi karty, dotyczącego prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (zob. podobnie wyrok z dnia 2 lutego 2021 r., Consob, C-481/19, EU:C:2021:84, pkt 45). W związku z tym kwestię tę należy również zbadać w świetle tego ostatniego postanowienia karty.

32 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 3 i 4 oraz art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13 w związku z art. 47 i 48 karty należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym zakazującym sądowi orzekającemu co do istoty w sprawach karnych uwzględnienia z urzędu, dla celów stwierdzenia nieważności postępowania, naruszenia ciążącego na właściwych organach, na mocy tych art. 3 i 4, obowiązku niezwłocznego poinformowania podejrzanych lub oskarżonych o ich prawie do odmowy składania wyjaśnień.

33 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. e) i art. 3 ust. 2 oraz art. 4 ust. 1 i 2 dyrektywy 2012/13 państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzanym lub oskarżonym niezwłocznie udzielano informacji ustnych lub pisemnych oraz, w przypadku gdy osoby te są zatrzymane lub aresztowane, przekazywano im pisemne pouczenie o prawach, w tym prawie do odmowy składania wyjaśnień, tak aby umożliwić im skuteczne wykonywanie tego prawa. Przepisy te przewidują zatem obowiązek niezwłocznego poinformowania przez właściwe organy państw

członkowskich podejrzanych lub oskarżonych o wspomnianym prawie, przy czym – niezależnie od ewentualnie bardziej rygorystycznego charakteru tego obowiązku w odniesieniu do podejrzanych lub oskarżonych, którzy są zatrzymani lub aresztowani – z motywu 19 tej dyrektywy wynika, że w każdym razie wspomnianych informacji należy udzielić najpóźniej przed pierwszym oficjalnym przesłuchaniem podejrzanego lub oskarżonego przez policję lub inny właściwy organ.

34 W niniejszej sprawie sąd odsyłający stwierdził w istocie, że K.B. i F.S., którzy zostali zatrzymani na gorącym uczynku i w związku z tym powinni byli – jako osoby zatrzymane i podejrzane o popełnienie przestępstwa – zostać niezwłocznie powiadomieni o przysługującym im prawie do odmowy składania wyjaśnień na podstawie prawa krajowego transponującego przepisy dyrektywy 2012/13, o których mowa w poprzednim punkcie, zostali poinformowani o tym prawie z opóźnieniem, czyli dopiero po zadaniu im pytań przez funkcjonariuszy i oficera policji kryminalnej, a także po zebraniu od nich wyjaśnień samoobciążających.

35 W tym kontekście należy przypomnieć, że zgodnie z art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13 państwa członkowskie zapewniają, aby podejrzani lub oskarżeni, lub ich obrońca, mieli prawo do zakwestionowania, zgodnie z procedurami przewidzianymi w prawie krajowym, braku lub odmowy udzielenia przez właściwe organy informacji zgodnie z tą dyrektywą.

36 Przepis ten ma w szczególności zastosowanie, w sytuacji gdy informacja dotycząca prawa do odmowy składania wyjaśnień została przekazana z opóźnieniem. Zważywszy bowiem, że art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 1 tej dyrektywy wymagają, aby podejrzani lub oskarżeni zostali niezwłocznie poinformowani o przysługującym im prawie do odmowy składania wyjaśnień, informacji udzielonej w tym względzie z naruszeniem tego wymogu niezwłoczności nie można uznać za udzieloną „zgodnie” z tą dyrektywą. W związku z tym, na podstawie art. 8 ust. 2 wspomnianej dyrektywy, podejrzani lub oskarżeni, lub ich obrońca, powinni mieć możliwość zaskarżenia tego braku powiadomienia.

37 W tym względzie należy przypomnieć, że mając na względzie znaczenie prawa do skutecznego środka prawnego, chronionego na mocy art. 47 akapit pierwszy karty, art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13 stoi na przeszkodzie wszelkiemu środkowi krajowemu utrudniającemu wykonywanie skutecznych środków odwoławczych w wypadku naruszenia praw chronionych na mocy tej dyrektywy (wyrok z dnia 19 września 2019 r., Rayonna prokuratura Lom, C-467/18, EU:C:2019:765, pkt 57).

38 Jednakże poprzez odesłanie do „procedur przewidzianych w prawie krajowym” ten przepis dyrektywy 2012/13 nie określa ani sposobów, ani terminów, w jakich podejrzani i oskarżeni, a także, w stosownych przypadkach, ich obrońca mogą powołać się na naruszenie obowiązku niezwłocznego poinformowania takich podejrzanych i oskarżonych o ich prawie do odmowy składania wyjaśnień, ani ewentualnych konsekwencji proceduralnych wynikających z braku takiego powołania, takich jak możliwość uwzględnienia takiego naruszenia z urzędu przez sąd orzekający co do istoty dla celów stwierdzenia nieważności postępowania. Pozostawiony w ten sposób państwom członkowskim margines swobody przy ustalaniu tych sposobów i konsekwencji znajduje ponadto potwierdzenie w motywie 36 tej dyrektywy, zgodnie z którym prawo do zakwestionowania, zgodnie z prawem krajowym, braku lub odmowy udzielenia informacji lub ujawnienia niektórych materiałów sprawy przez właściwe organy zgodnie ze wspomnianą dyrektywą, nie pociąga za sobą obowiązku zapewnienia przez państwa członkowskie szczególnych procedur odwoławczych, odrębnego mechanizmu lub procedury wnoszenia skarg, za pomocą których można zakwestionować taki brak lub odmowę.

39 Należy zatem stwierdzić, że dyrektywa 2012/13 nie ustanawia przepisów regulujących ewentualną możliwość uwzględnienia z urzędu przez sąd orzekający co do istoty w sprawie karnej, dla celów stwierdzenia nieważności postępowania, naruszenia obowiązku niezwłocznego poinformowania takich podejrzanych i oskarżonych o ich prawie do odmowy składania wyjaśnień.

40 Należy jednak przypomnieć, że przy stosowaniu art. 3 ust. 1 lit. e), art. 4 ust. 1 i art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13 państwa członkowskie są zobowiązane, zgodnie z art. 51 ust. 1 karty, zapewnić poszanowanie wymogów wynikających zarówno z prawa do skutecznego środka prawnego i prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy, zapisanych w art. 47 akapity pierwszy i drugi karty, jak i z prawa do obrony ustanowionego w art. 48 ust. 2 karty, które zostały skonkretyzowane w tych przepisach dyrektywy 2012/13 [zob. podobnie wyrok z dnia 1 sierpnia 2022 r., TL (Nieobecność tłumacza ustnego i brak tłumaczenia pisemnego), C-242/22 PPU, EU:C:2022:611, pkt 42].

41 Należy dodać, że zgodnie z art. 52 ust. 3 karty prawa zawarte w karcie mają takie samo znaczenie i taki sam zakres jak odpowiadające im prawa zagwarantowane w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej „EKPC”), co nie stoi na przeszkodzie temu, aby prawo Unii przyznawało szerszą ochronę. Dokonując wykładni praw zagwarantowanych w art. 47 akapity pierwszy i drugi oraz w art. 48 ust. 2 karty, Trybunał musi zatem uwzględnić odpowiadające im prawa zagwarantowane w art. 6 i 13 EKPC, zgodnie z ich wykładnią dokonaną przez Europejski Trybunał Praw Człowieka – jako próg minimalnej ochrony (zob. podobnie wyroki: z dnia 2 lutego 2021 r., Consob, C-481/19, EU:C:2021:84, pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 9 marca 2023 r., Intermarché Casino Achats/Komisja, C-693/20 P, EU:C:2023:172, pkt 41–43). Motyw 14 dyrektywy 2012/13 wskazuje zresztą wyraźnie na to, że rozwija ona w szczególności ów art. 6, zgodnie z jego wykładnią dokonaną przez Trybunał.

42 W tym względzie i z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający należy zauważyć, jak wynika z wyjaśnień przedstawionych przez rząd francuski w uwagach na piśmie i podczas rozprawy, że francuskie prawo karne, w szczególności art. 63-1 pkt 3, art. 63-4 pkt 1 i art. 385 kodeksu postępowania karnego, pozwala podejrzanym lub oskarżonym oraz, w stosownym przypadku, ich adwokatowi na powołanie się – za pomocą wszelkich środków i w każdej chwili między ich zatrzymaniem a przedstawieniem obrony co do istoty – na wszelkie naruszenie obowiązku niezwłocznego poinformowania podejrzanych lub oskarżonych o ich prawie do odmowy składania wyjaśnień, wynikającym z art. 3 i 4 dyrektywy 2012/13, przy czym zarówno ci podejrzani i oskarżeni, jak i ich obrońca mają prawo dostępu do akt sprawy, a w szczególności do protokołu stwierdzającego powiadomienie o zatrzymaniu i związanych z nim prawach.

43 Otóż państwa członkowskie mogą, zgodnie z pozostawionym im w dyrektywie 2012/13 marginesem swobody, ograniczyć w czasie możliwość powoływania się na takie naruszenie na etapie poprzedzającym przedstawienie obrony co do istoty. W szczególności należy stwierdzić, że zakaz uwzględnienia z urzędu tego naruszenia przez sąd karny orzekający co do istoty, dla celów stwierdzenia nieważności postępowania, respektuje, co do zasady, prawo do skutecznego środka prawnego i prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy ustanowione w art. 47 akapity pierwszy i drugi karty, a także prawo do obrony ustanowione w art. 48 ust. 2 karty, jeżeli podejrzani, oskarżeni lub ich obrońca mieli konkretną i rzeczywistą możliwość powołania się na dane naruszenie i dysponowali w tym celu rozsądnym terminem oraz dostępem do akt sprawy.

44 Niemniej, w celu zapewnienia skuteczności (effet utile) prawa do odmowy składania wyjaśnień, należy uściślić, że taki wniosek ma zastosowanie wyłącznie w zakresie, w jakim osoby te dysponowały w sposób konkretny i skuteczny – w terminie przysługującym im w celu powołania się na naruszenie art. 3 ust. 1 lit. e) i art. 4 ust. 1 dyrektywy 2012/13 – prawem dostępu do adwokata, które zostało ustanowione w art. 3 dyrektywy 2013/48, a jego wykonywanie zostało ułatwione dzięki mechanizmowi pomocy prawnej przewidzianemu w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wniosek w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz.U. 2016, L 297, s. 1).

45 Taka wykładnia wspomnianych przepisów dyrektywy 2012/13, interpretowanych w świetle art. 47 i 48 karty, znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczącym art. 6 EKPC, który orzekł już, że szczególnie trudna sytuacja oskarżonego na etapie dochodzenia przygotowującego proces może być odpowiednio zrekompensowana jedynie poprzez pomoc adwokata, którego zadanie polega w szczególności na zapewnieniu poszanowania prawa każdego oskarżonego do nieobciążania samego siebie (wyrok ETPC z dnia 27 listopada 2008 r. w sprawie Salduz przeciwko Turcji, CE:ECHR:2008:1127JUD003639102, § 54).

46 Okoliczność, że podejrzani i oskarżeni muszą mieć zapewnioną przez prawo krajowe konkretną i rzeczywistą możliwość skorzystania z pomocy adwokata, nie wyklucza jednak, że – w przypadku zrzeczenia się tej możliwości – co do zasady do nich należy poniesienie ewentualnych konsekwencji takiego zrzeczenia się, o ile odbywa się ono zgodnie z warunkami przewidzianymi w art. 9 dyrektywy 2013/48. W szczególności ust. 1 tego przepisu stanowi, że podejrzanemu lub oskarżonemu udziela się ustnie lub pisemnie jasnych i wystarczających informacji w prostym i zrozumiałym języku na temat treści prawa dostępu do adwokata i możliwych konsekwencji zrzeczenia się tego prawa, a także że zrzeczenie się tego prawa musi być dokonane w sposób dobrowolny i jednoznaczny.

47 Stwierdzenia, o którym mowa w pkt 44 niniejszego wyroku, nie podważa okoliczność, że art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13 przewiduje, że podejrzany lub oskarżony „lub” ich adwokat muszą mieć możliwość powołania się na naruszenie obowiązku niezwłocznego poinformowania podejrzanych lub oskarżonych o ich prawie do odmowy składania wyjaśnień. Ten spójnik współrzędny należy bowiem rozumieć w ten sposób, że ten podejrzany lub ten oskarżony powinni sami powołać się na takie naruszenie jedynie w przypadkach, gdy ważnie zrzekli się możliwości korzystania z pomocy obrońcy – zaś ważność tego zrzeczenia się musi być zweryfikowana przez sąd – lub wolą podnieść to naruszenie raczej sami niż za pośrednictwem ich obrońcy.

48 Ponadto należy jeszcze zauważyć, że zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w przypadku stwierdzenia uchybienia proceduralnego do sądów krajowych należy dokonanie oceny, czy uchybienie to zostało usunięte w toku postępowania, które nadal się toczyło, ponieważ brak takiej oceny sam w sobie jest prima facie niezgodny z wymogami rzetelnego procesu sądowego w rozumieniu art. 6 EKPC (wyrok ETPC z dnia 28 stycznia 2020 r., Mehmet Zeki Çelebi przeciwko Turcji, CE:ECHR:2020:0128JUD002758207, § 51). Tak więc, w sytuacji gdy podejrzany nie został powiadomiony we właściwym czasie o przysługującym mu prawie do nieobciążania samego siebie i do odmowy składania wyjaśnień, należy ocenić, czy pomimo tej luki postępowanie karne w całości można uznać za rzetelne, biorąc pod uwagę szereg czynników, wśród których znajdują się kwestia, czy wyjaśnienia zebrane w braku takiego powiadomienia stanowią integralną lub istotną część dowodów obciążających, a także moc

pozostałych dowodów zgromadzonych w aktach sprawy (zob. wyrok ETPC z dnia 13 września 2016 r. w sprawie Ibrahim i in. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, CE:ECHR:2016:0913JUD005054108, §§ 273, 274).

49 Z powyższych rozważań wynika, że nie można uznać, iż przepisy krajowe zakazujące sądowi orzekającemu co do istoty w sprawie karnej uwzględnienia z urzędu, dla celów stwierdzenia nieważności postępowania, naruszenia ciążącego na właściwych organach na mocy art. 3 i 4 dyrektywy 2012/13 obowiązku niezwłocznego poinformowania podejrzanych lub oskarżonych o ich prawie do odmowy składania wyjaśnień naruszają art. 47 i 48 karty, jeżeli ci podejrzani lub oskarżeni nie zostali pozbawieni konkretnej i rzeczywistej możliwości dostępu do adwokata zgodnie z art. 3 dyrektywy 2013/48, w razie potrzeby poprzez skorzystanie z pomocy prawnej na warunkach przewidzianych w dyrektywie 2016/1919, a także jeżeli mieli oni – tak jak w danym wypadku ich adwokat – prawo dostępu do akt ich sprawy i powołania się na to naruszenie w rozsądnym terminie, zgodnie z art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13.

50 Wniosku tego nie podważa orzecznictwo przywołane przez sąd odsyłający i wspomniane w pkt 23 i 24 niniejszego wyroku.

51 Po pierwsze, w sprawie, w której zapadł wyrok z dnia 14 grudnia 1995 r., Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437), prawo krajowe przyznawało bowiem sądowi uprawnienie do oceny z urzędu zgodności aktu prawa krajowego z przepisem prawa Unii. Jednakże sąd odsyłający został pozbawiony tego uprawnienia ze względu na to, że termin, w którym ocena ta mogła zostać dokonana z urzędu, upłynął już w dniu rozprawy. Natomiast sprawa w postępowaniu głównym dotyczy kwestii, czy prawo Unii wymaga przyznania sądowi krajowemu uprawnienia do uwzględnienia z urzędu naruszenia prawa Unii, podczas gdy takie uwzględnienie z urzędu jest zakazane na mocy prawa krajowego.

52 Po drugie, co się tyczy orzecznictwa Trybunału dotyczącego nieuczciwych warunków umownych, należy podkreślić, że stosunki prawne stanowiące przedmiot reżimu prawnego mającego na celu ochronę konsumentów różnią się w takim stopniu od stosunków prawnych będących przedmiotem postępowań karnych, takich jak stosunki prawne rozpatrywane w postępowaniu głównym i przypomniane w pkt 45 niniejszego wyroku, że nie można po prostu zastosować zasad wypracowanych w dziedzinie nieuczciwych warunków umownych do dziedziny gwarancji procesowych w ramach postępowań karnych.

53 W świetle wszystkich powyższych rozważań na zadane pytanie należy odpowiedzieć, że art. 3 i 4 oraz art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13 w związku z art. 47 i 48 karty należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym zakazującym sądowi orzekającemu co do istoty w sprawach karnych uwzględnienia z urzędu, dla celów stwierdzenia nieważności postępowania, naruszenia ciążącego na właściwych organach, na mocy tych art. 3 i 4, obowiązku niezwłocznego poinformowania podejrzanych lub oskarżonych o ich prawie do odmowy składania wyjaśnień, jeżeli nie zostali oni pozbawieni konkretnej i rzeczywistej możliwości dostępu do adwokata zgodnie z art. 3 dyrektywy 2013/48, w razie potrzeby poprzez skorzystanie z pomocy prawnej na warunkach przewidzianych w dyrektywie 2016/1919, a także jeżeli mieli oni – tak jak w danym wypadku ich adwokat – prawo dostępu do akt ich sprawy i powołania się na to naruszenie w rozsądnym terminie, zgodnie z tym art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13.

W przedmiocie kosztów

54 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

Artykuły 3 i 4 oraz art. 8 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym w związku z art. 47 i 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej

należy interpretować w ten sposób, że:

nie stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym zakazującym sądowi orzekającemu co do istoty w sprawach karnych uwzględnienia z urzędu, dla celów stwierdzenia nieważności postępowania, naruszenia ciążącego na właściwych organach, na mocy tych art. 3 i 4, obowiązku niezwłocznego poinformowania podejrzanych lub oskarżonych o ich prawie do odmowy składania wyjaśnień, jeżeli nie zostali oni pozbawieni konkretnej i rzeczywistej możliwości dostępu do adwokata zgodnie z art. 3 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności, w razie potrzeby poprzez skorzystanie z pomocy prawnej na warunkach przewidzianych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wniosek w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania, a także jeżeli mieli oni – tak jak w danym wypadku ich adwokat – prawo dostępu do akt ich sprawy i powołania się na to naruszenie w rozsądnym terminie, zgodnie z tym art. 8 ust. 2 dyrektywy 2012/13.

Podpisy